

Svetlejše sekvence

Za nami je Festival slovenskega filma v Portorožu, pred nami Liffe v Ljubljani. Gledali smo filme in še jih bomo, komentirali smo nagrade in še jih bomo, seveda tudi spletni komentatorji neumorno ugotavljajo, odvisno od političnih ali kar od življenjskih preferenc, da so slovenski filmi ali premalo zabavni ali premalo družbeno kritični. Ko beremo te komentarje, se zdi, da se njihovi pisci pri izražanju svojega mnenja ne dajo motiti z malenkostmi, kot je na primer ogled filmov, nad katerimi se zgražajo, saj so tako lahko bolj svobodno kritični. Tudi zato imamo filme, ki jih pogledajo skoraj vsi (tudi v Sloveniji), in filme, ki jih ne pogleda skoraj nihče (tudi v Sloveniji). Na prvi pogled vse po starem.

Na drugi pogled pa je vendarle vse malce drugače. Če (dobesedno) pogledamo novo domačo bero, zlasti filma, ki sta v Portorožu pobrala največ nagrad, Ne bom več luzerka in Posledice, vidimo, da se domači filmski časi svetlijo. Ne le zato, ker sta oba režijska debija – in pustimo ob strani neskončno razpravo, ali prvenec v zgodnjih tridesetih letih pride prezgodaj, prepozno ali ob pravem času. Tisto, kar razmerju med slovenskim filmom in gledalcem obljublja boljše dni, je namreč to, da sta oba zelo gledljiva in hkrati izzivalna. Nagovarjata naše čute in nas silita v razmislek. Govorita namreč o naši vsakdanji stvarnosti in o njej spregovorita na filmsko učinkovit, očesu in ušesu všečen način. (Prizor iz Luzerke s plavanjem po Ljubljani zagotovo sodi med antologijske sekvence slovenskega filma. Igra mladih mojstrov v Posledicah zbuja dolga leta zaupanj v naslednje vloge.) A hkrati nista mimobežna zabava – sporočata, da naša stvarnost potrebuje spremembe. Morda tudi spremembe sprememb zadnjega časa – znak tega časa je očitno tudi, da sta v obeh filmih družinski šibki člen očeta, nekdanj temelja patriarhalne ureditve sveta.

Lepo je uživati, lepo je biti kritičen, koristno pa je hkrati biti tudi analitičen. Zlasti v časih, ko jadikujemo nad zmanjšano prisotnostjo ustvarjalnosti v javnem polju in zmanjšanim zanimanjem za umetnost. Starosta razmislekov o kulturi Walter Benjamin je že pred osemdesetimi leti zapisal, da je umetnost najučinkovitejša tam, kjer lahko mobilizira množice, in to počne zlasti s filmom. »Sprejemljivost z zabavo, ki jo je na vseh področjih umetnosti vse bolj opaziti in je znamenje daljnosežnih sprememb v sprejemljivosti, ima v filmu pravi učni inštrument,« je rekel Benjamin. Popularne kulturne forme imajo lahko, je bil prepričan, radikalen političen potencial.

Vendar v isti sapi opozarja: »Dokler bo imel filmski kapital glavno besedo, današnjemu filmu na splošno ni mogoče pripisati nobene druge revolucionarne zasluge, kot da pospešuje revolucionarno kritiko preživelih predstav o umetnosti. Ni mogoče zanikati, da današnji film, razen izjemnih primerov, ne more spodbujati kritike družbenih razmer in celo zasebnolastninskih odnosov ne.«

Paradoksalno, vendar je slovenski film zaradi majhnega trga in posledično nezadostnega s trga prihajajočega kapitala nekako bolj osvobojen, kot bi bil, če bi moral razmišljati o vsečnosti in prodaji. Ima možnost za večjo kreativnost, podobno kot so televizijske nadaljevanke zaradi manjših finančnih pričakovanj postale kreativnejše od velikih filmskih projektov, ki morajo postati uspešnica, zlepa ali zgrda, in se zato prilizovati kar najširšemu trgu, da bodo povrnili vloženi denar.

Ko razmišljamo o pomenu javnega financiranja kulture na majhnih trgih (in majhni so za kulturo dandanes skoraj vsi), velikokrat pozabljamo na to razsežnost. Bolje bi bilo, da ne bi. Še zlasti, ko govorimo o filmu. Ta lažje postane popularen

Marsikaj velikega se začne z majhnimi rečmi. Domačimi rečmi. O njih brez jecljanja in zatikanja govorijo naši novi domači filmi.

kot kaka druga umetnostna veja. Največje knjižne uspešnice se na primer v Sloveniji v zadnjih letih prodajo v kakih štiri tisoč izvodih (in se v takšni številki v letu dni tudi izposodijo v splošnih knjižnicah). Trije romani pravkar umrlega velepopularnega Arta Paasilinne so se prodali v le nekaj malega več izvodih, in to v za knjižno kupovanje boljših časih, vsi drugi manj. Take številke težko pospešujejo, rečeno z Benjaminovimi besedami, »kritiko družbenih razmer in zasebnolastninskih odnosov«. (Še zlasti, ker sodobni mnenjski in svetovni voditelji, zdi se, ne berejo več, vsi drugi pa pridejo do besede samo še v spletnih komentarjih.) Odlični roman Koliko si moja? Andreja E. Skubica je dobil celo kresnika, edino slovensko literarno nagrado, ki nagovori širšo, ne le literarno javnost. (Tega ne govori osebno mnenje, temveč raziskave vpliva nagrad na prodajo in izposajo, ki jih izvajajo študentje filozofske fakultete.) Pa vseeno ni širše nagovoril Slovencev, da bi začeli razmišljati o obsesivnem lastništvu.

Romani torej očitno ne dosegajo ustrezne kritične mase za spodbujanje družbenih sprememb. In če ne bomo niti ob filmih spregovorili, kakšna družba smo in ali smo res hoteli taka družba postati, morda za spremembe ni več možnosti. Spremembe pa so, o tem se tudi glede na spletne komentarje strinjamo, potrebne, da prinesejo posledice. Tokrat z malo začetnico. Marsikaj velikega se začne z majhnimi rečmi. Domačimi rečmi. O njih brez jecljanja in zatikanja govorijo naši novi domači filmi. ×